

Y, 18.

4, 567.

5

DE
A Q V A,
ABVNDANTIAE IN VTROQVE TESTAMENTO
IMAGINE.

DISSERTATIO

QVA
VIRO MAGNIFICO ET MAXIME VENERABILI
D. CAROLO CHRISTIANO
TITTMANNO,

NOVVM SVPREMI SAXONIAE SENATVS ECCLESIASTICI ASSESSO-
RIS ET DIOECESEOS DRESDENSIS SVPERINTENDENTIS

MVNVS

ANNO MDCCLXXXIX. SVSCEPTVM

PIE GRATVLANTVR

IOANNES DANIEL AVGVSTVS HOFMEIER, P. LETZENSIS,
PETER LENZSCH, P. BATINENSIS.

M. SAMVEL MÜLLER, PAST. SVBST. MARZAHNENSIS.

M. IOANNES GEORGIVS GOTTHILF WAGNER, P. BLÖHNSD.

M. GOTTLIEB CONRADI, SCHOL. ZAHN. RECT.

ET AVCTOR

M. AVGVSTVS MAVRITIVS RVNGIVS, ECCL. AP. ZAHN. DIAC.

SPECIMEN I.

DE AQVA SILOHAE LENITER FLVENTE.

ES. VIII, 6. 7.

VITEBERGAE,

EXCVBIT A. C. CHARISIVS.

5.

DE
A. V. A.
RENDITIONE IN VEROQUE TESTAMENTO
IMAGINE

DISSEMINATIO

DEO MAGISTRO ET AMICO VERITATIS
D. GABRIELI CHRISTIANO
LITMANNIO

NOVVM SVBIVM REACTIVM RECONSTITVITVS AVSTRO
DE A. PROFESSORIS RECTORIS SVBIVM SVBIVM

1778

INNO. HODORNIKVS SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM

JOHANNES DANIEL AVOSTVS HOMBERG & RECTOR

RECTOR SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

M. GABRIEL WILHELM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

M. JOHANNES SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

M. GOTTFRID SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

M. SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

M. SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM
DE AVIA SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM SVBIVM

Nulla in re efficacius atque insolentius fere aëris domini-
um cernitur, nisi in ista animi vi, quae vulgo *Phan-*
tasia appellatur; quaeque ut vehementissimus est so-
lis ardor, ita maxime furit, et simulis quasi agitata, iustis se
coerceri limitibus non patitur; ut potius vinculis moderatio-
ris ingenii abiectis, libere atque dissolute peruagando, im-
mensam sane imaginum, comparationum, similitumque multi-
tudinem concipiat; in quarum usu omnes fere sub sole vren-
te viucentes, quare etiam Orientis populi tanta lasciuia luxu-
riantur, ut saepe dubius haereas; num audaciam habere viden-
tur, qua interdum res conferuntur, quae similitudinem obstupef-
cunt, aut prorsus nullam; aut certe perparuam, et longif-
sine petitam: an ingenium admittaris potius, quod ex omni-
bus rebus, animatis et inanimatis, mutis et loquentibus, cae-
lestibus terrestribusque aliquam similitudinem venari, eaque
aut docere, aut apertiore rem facere, et ante oculos quasi pon-
nere possit. Ex quo igitur facillime perspicitur, hoc tam viti-
atum, et consuetum scribendi loquendique genus, non a sacris
abuisse, nec abesse quidem potuisse scriptoribus, qui, dum
sermone suos accommodare ad vulgus, allicere homines ad
audi-

audiendum, et excitare audientes vellent, improprie saepe lo-
 qui, et formulis vti debebant figuratis, quibus eorum scri-
 pta tam plena sunt, vt interpreti non satis perito haud leue
 inde enascatur onus: tanto magis, quod plerumque a rebus
 naturalibus desumptae, non nisi accurata locorum cognitione
 intelliguntur. Vt igitur, quae diximus, comprobemus, ex-
 emplo sit *aqua*, quae improprie sumpta variorum saepe aenig-
 matum occasionem dedit, quorum vim atque potentiam si
 quis recte cognoscere velit, necesse est, vt Orientis rationem
 praepremis habeat; de nostra vero regione admodum diuersa
 non cogitet. Aqua enim in terris calidis, atque vehementif-
 simo solis aestu flagrantibus, valde rara, maioris pretii, et
 super omnia fere aestimatur; licet interdum imbres, multo vi-
 olentiores quam apud nos, plurimum noceant, torrentibus ni-
 mirum effectis, qui vulgo מַלְחָמָה vocati, maxime a peregrin-
 atoribus metuuntur. Atque exinde factum esse videtur, vt
copia omnium rerum, seu abundantia quaedam, immo et-
 iam *contraria et repugnantia* prorsus, *bona malague*, modo
affluentiae et multitudinis cuiusdam notionem innouerent,
 per *aquam* depingere; cuius quidem rei vestigia apud
 veteres, sacros profanosque scriptores, priores inprimis, haud
 dubia reperiuntur. Etenim quis nesciat, centies in scripturis
 vtriusque Testamenti, aut *summam felicitatem* e pace, do-
 ctrina Evangelii, aliisque oriundam; aut *maximam calamita-
 tem*, et deplorabilem vitae conditionem ea ipsa compara-
 ri. Nos igitur de *aqua, abundantiae in vtroque Testamen-
 to imagine*, oblata occasione, scripturi, hoc ita nobis facien-
 dum esse, arbitramur, vt, locis omnibus satis notis, aut certe
 nulla difficultate laborantibus omissis, ea, quae difficiliora
 videntur, seligamus explicemusque.

Ordiamur igitur loco illustrissimo, Ef. VIII, 6. 7. vbi Iehouah Iudaeis, Israelitisque, admodum indignabundus comminatur: sese populum aquas Silohae leniter fluentes contemnentem; quin etiam (populum,) suis Syrorumque viribus nimium confidentem, aquis fluii validis, atque omnia secum rapientibus perditurum. Nemo non vider, has locutiones, maximam partem, non proprias esse, sed figuratas: in quibus tamen explicandis non satis feliciter verfabimur, nisi primo, paucis quibusdam ad Geographiam spectantibus praemissis, doceamus: quidnam exprimere voluerit propheta per aenigmata, quibus vitur: deinde vero vim et praestantiam eorum, atque adeo summam cum nouo Testamento consensionem, ostendamus.

Siloha, Ebraice שִׁלּוֹחַ, Graece Σιλωα, riuius est, qui ad radices montis Sion ebullit, et dimidiam fere hodiernae Hierosolymae partem circumfluit, a septentrione versus meridiem vergens. Antiquissimum ei nomen fuisse *Gihon*, sunt qui dicant; neque ineptis ut puto argumentis. Nesciunt vero, quo factum sit, ut abiecto priori nomine posthaec *Siloha* appellaretur. Non quidem illi sumus, qui speciem quandam eruditionis mentientes hisce minutis inhaerere, et operam ingratham saepe, et inutilem, impendere velimus: at vero non obscure immutati nominis causam innuere videtur Ioannes, qui Ev. IX, 7. expressis verbis addit: ὁ ἰερουσαλιμαίων, i. e. *missus*, seu *beneficio diuino datus*. Iam vero *aqua Silohae*, non modo limpidissima erat, ideoque ad restinguendam sitim maxime idonea; verum etiam, ob vim quandam sanandi, inter Iudaeos adeo celebris, ut ipse seruator eam coeco commendaret, Ioh. IX, 7; neque non flagnum quoddam per *Siloham* effectum, cui nomen *Bethesdae* inditum fuisse legimus, ab aegrotis variis morborum generibus affe-

affectis, magna frequentia appetitum fuerit: Io. V. Quare
 verosimile est, fontem *Gihon*, quamprimum eius sanandi vis
 innotuerit, nomen *Silohae* accepisse, quasi singulari Dei pro-
 uidentia *missus*; tanquam gratissimum hominibus donum *da-*
tus sit. Ceterum, nec praetermittendum illud est, *Siloham*
 tam lenibus aquis fluere, vt, teste SCHVLTZIO peregrinatore, vix,
 ac ne vix quidem, hoc animaduertas. Quod vero *fluuuium*
 attinet, cuius mentio fit commate septimo, *Euphrates* intel-
 ligitur; hic enim fluiuis saepissime *נַרְ עֻפְרַת*, vt aiunt, נַרְ
 vocatur.

Hae igitur aquae; tum *Silohae*, lenes atque salubres
 semper; tum *Euphratis*, rapidae atque perniciosae interdum,
 sibi opponuntur. Neque de posterioribus dubium est, quin
 per istas intelligantur *Assyrii* prope Euphratem habitantes,
 et a diuina prouidentia ad vindictam, de Iudaeis Israeliticis
 ob multa eorum scelera, sumendam, destinatos. Paulo diffici-
 lior vero priorum interpretatio videtur, formula *נַרְ עֻפְרַת*
 difficultate quadam laborante; quae tamen, re altius repetita,
 facile tollitur. Notum est enim Ahasum, tum temporis in
 Iudaea regnantem, et a duobus, Syris Israeliticisque in regia
 obsessam, iam eo adactum fuisse, vt prorsus meliora despera-
 ret. In tanta igitur regis, subditorumque, trepidatione, pro-
 pheta diuinitus instructus bene sperare iubet, pignore sancien-
 s promissa, firmo, et laetissima quaeque in posterum etiam
 pollicente: de quo quidem in variis variorum interpretationi-
 bus, (quibus immorari non possumus, hoc certe inter plu-
 rimos constat; insigne esse de Christo vaticinium, et omni
 per illum speranda felicitate; nomine simul cum omine con-
 iuncto. At vero huic prodigio fide denegata, cum rex atque
 populus, Assyrios, multa mercede emtos, in subsidium vo-
 casset, Iehouah tum Iudaeis, spreti auxilii a se vltro oblati
 reis;

reis; tum Israhelitis, Syrorum fiducia superbientibus, tristissima quaeque per prophetam annunciat. Quae igitur ut faciat ille, utitur non proprio sed figurato sermone; et ita quidem, ut alterum: מִי־הַנְּהַר, ipse de rege Assyriae prope Euphratem regnante interpretetur; alterum vero מִי־הַיַּם, aliorum iudicio relinquat. Neque sane dubium est, hanc formulam, pari ratione, *impropriam* esse, et *tropicam*; alias enim omni, ut videtur, careret sensu; sed quaeritur: quidnam tandem hac tali indicare voluerit propheta? Quidam igitur, in primis Iudaei fere omnes, per *aguas Silohae leniter fluentes*, imperium gentis Dauidicae, cuius sensim cepisset taedium Iudaeos, intelligunt. Ut vero taceam, ne umbram quidem huius taedii in sacra illorum temporum historia reperiri, ipsum vocabulum מִי־הַיַּם non annuere videtur; plurimis nimirum regibus e stirpe Dauidica oriundis, ita imperantibus, ut crudeles dicas atque impios. Rectius itaque de Messia explicantur. Namque ex illis, quae supra enarrauimus, patet: quem contempserant Iudaei, fuisse Immanuelem, e virgine nasciturum, Cap. VII, 14. Ex quo igitur facile colligitur: *aguas Silohae leniter fluentes, summam esse et copiosissimam felicitatem, Iudaeis sub regno Messiae, (nomine Immanuelis insigniti,) promissam, ab illis vero turpiter contemtam; cum tamen certissimum esset propensionis diuinæ signum; quare etiam auxilii contra hostes, quibus tum maxime premebantur.* Tantum quidem abest, ut cum illis faciamus, qui typos multiplicando, rei demum Christianae consulere cupiant, forte etiam in *agua Silohae*, tale quid videntes: attamen similitudines quasdam arripuisse propheta, et a rebus corporeis ad spiritualia, ut ingenium est orientale, et ipsa seruatoris consuetudo, transtulisse videtur.

Haec

Haec vero consuetudo, *uberrimam salutis copiam*, per *aquam* adumbrandi in veteri nouoque Testamento obtinet. Sic enim Pl. XXIII, 2. *beneficia diuina* cum *aqua refrigerante* comparantur. Idem fere fit Ec. XII, 3. Tali etiam, et simili modo, in Apocalypsi, *aqua* refert *imaginem* copiosissimae salutis, v. c. Cap. VII, 17. XXI, 6. XXII, 1. 17. &c. Inprimis vero solenne fuisse Domino videretur, *universam felicitatis summam*, quae, beneficio suo, humano generi contigerit, per *aquam* exprimere. Certe hoc fecit in sermone illo, quem habuisse dicitur cum muliere quadam Samaritana, Io. IV. Loquitur enim de *aqua vitali*, quae sola reficere animum, atque in perpetuum sitim exstinguere possit. Eodem fere modo in alio sermone, apud eundem Ioannem Cap. VII, 38. hominem credentem et pium, dicit, fore instar fontis sine ulla intermissione copiosissime se effluentis. Quae cum ita sint, apparet, egregie prophetam, exoptatissimam regni Messiae salutem, qua nec maior vlla cogitari potest, nec suavior, nec quae omnia animi desideria magis expleat, *aqua* comparare, qua quidem, ut supra ostendimus, in calidis, et ardentissimo sole combustis regionibus, nihil dulcius, optabiliusque inuenitur. Cur vero non in vniuersum, *aqua*, sed *Silohae* prae ceteris, usus sit, ad rem, quam diximus, exprimendam; certum est, virum tantum tamque diuinum, hoc sapientissimo fecisse consilio. Quis enim est, qui non videat, nomen $\eta\lambda\psi$ commode etiam ad *Christum* transferri potuisse, qui centies in Euangelio Ioannis, ipse se *missum* proficitur; talis a Paulo declaratur, Gal. IV, 4. Quin etiam ipso fere vocabulo *ἀποστολος* vocatur, Ebr. III, 1. Neque sane dubitarem *την δωρεαν τῆς Ἐσθ* Io. IV, 10. quae tota $\eta\lambda\psi$ aequipollere videtur, si nimirum de Domino ipso interpreteris, huc referre, nihil summi, atque do-

ctissimi.

Altissimi viri aduersarentur, qui seruatorem non de *persona*
sua loqui putant; sed in genere *beneficium*, mulierculae, at-
 que ceteris Samaritanis, per cognitionem sui oblatum, dice-
 re *domum Dei*. Ceterum etiam hoc obseruandum est; vero-
 simile esse, multa Messiae nomina in Nouo testamento obuia
 iam in veteri, Iudaeis et cognita fuisse, et vsitata in vsu vul-
 gari, v. c. ἑρχομενος Matth. XI, 3. παρακλησις τῆς Ἰσραηλ Luc. II,
 25. σωτηριον Luc. II, 30. &c. Vnde haud improbabiler col-
 ligere possumus, etiam משיח, quoniam tam solenne est in
 nouo Testamento, *Christum* appellare *missum*, et a Deo da-
 tum, iam in veteri fuisse vsitatum et consuetum; et forsitan
 idem esse, cum משיח Genes. XLIX, 10.

Haec vero, quae nomen attingunt, mittimus, in ipsa
 fontis natura animaduertentes, quibus adduci poterat prophe-
 ta, vt potissimum *Siloham* deligeret, ad rem, quam vole-
 bat, significandam. Namque, vt supra monuimus, fons ille
 copia redundabat aquarum, quae praeter aliam vim atque
 praeslantiam, eo etiam valere credebantur, vt morbos sana-
 rent. Ad hanc igitur virtutem, sine dubio, respexit vates,
 cum sibi tropice loqui videretur, et per imaginem ab *aqua*
 petitam, exprimere *vim* atque *efficaciam* regni Christi, qui
 nostris etiam morbis, peccato contractis, medelam adhibuit,
 Ec. LIII, 4. et vulnera, sanguine suo largiter profuso sanauit,
 v. 5. immo etiam doctrinam diulgauit tam efficacem et sa-
 lutarem, vt, Paulo teste, Rom. I, 16. sit δυναμις Θεου ἐν σοφίᾳ

enl

B

e100v

ἡμῶν πᾶσι τοῖς ἡμετέροις. Denique supra commemorauimus, ri-
 uulum e *Siloha* deductum tam placide fluere, vt nullus fere
 strepitus audiatur: et sic quoque in regno Christi vivitur, cu-
 ius veri et fideles socii, impios mundi strepitus fugientes,
 otia solum et secessum in Christo quaerunt; atque adeo ex-
 optatissima animi tranquillitate fruuntur. Sed, ne nimium
 copiosi simus, mittimus omnia, quae adhuc de similitudine
 imaginis, cum re, quam adumbrare debebat, dicenda forent.

Ex his vero efficitur, vatem largissimam prosperitatis
 per Christum sperandae copiam, nec melius, nec elegantius
 quidem, referre potuisse, nisi sub imagine aquae Silohae &c.
 qua demum demta vniuersi loci haec esse videtur sententia:
*quoniam Iudaei promissam illis summam et abundantem
 felicitatem, quae certissimum esse debebat pignus auxilii
 contra hostes, tam parvi pendunt, vt potius Assyrios sibi
 adiungere conentur; futurum est, vt per eosdem, tum ipsi;
 cum Israelitae de Syris superbe gloriantes, perdantur.* Sed
 sufficiant, haec de aqua copiosissimae salutis imagine dif-
 feruisse: alio, si Deo videtur, tempore, de summa miseria,
 per eandem significata ad Loc. Pf. CX, 7. disputabimus.

Sam vero patiare, VIR MAGNIFICE, et MAXIME VENERABILIS! ut nos; alteri, doctrina per TE nutriti, adiuti consiliis, et plurimis saepe beneficiis aucti, ornatique; alteri vero comitatem TVAM et benivolentiam quovis modo, et tempore experti, hoc TIBI offeramus, paruum licet et exiguum opus, testem tamen, pignus, et monumentum demissae pietatis, fidei, et observantiae. Dubii enim, quanam id potissimum re, digna nimirum TE, accommodata nobis, efficere possemus; certe non ingratum fore putavimus, si, quae semper pro TVA, TVORVMQUE salute suscepimus vota, hoc tanti inibi numeris tempore, quod omnium sane suffragio TIBI contigisse scimus, ita declaravimus, et non modo officiosos nos homines, qui nullum officii munus et tempus praetermittere cupiant; verum etiam sincerissimo animo TIBI addictos, cognosceres. Qui vero auctor est omnis verae et perpetuae felicitatis, quem intimo corde dilectum, verbis factisque probasti, vita denique omni imitatus es; ille, qua semper fuit benignitate, eadem etiam in posterum TIBI adsit propitius; TEQUE mercedis sapientiae, pietatis, et omnis virtutis adeo partici-

pem esse velit, et salus TVÆ non modo intacta semper ma-
 neat; verum etiam maiora indies capiat incrementa. Ex
 hoc igitur fonte saluberrimo, et omnibus fere, quae ad
 bene beateque viuendum pertinent, abundante, haurias
 ΖΑΕΥ ΑΥΤΙ ΖΑΕΥΤΟΣ, ut vires TVÆ, ad exactam vsque senectu-
 tem sient solidae, et satis diu patriae, Ecclesiae, literis
 TVIS et TIBI IPSE, viuas.

Pon 24 1067
20

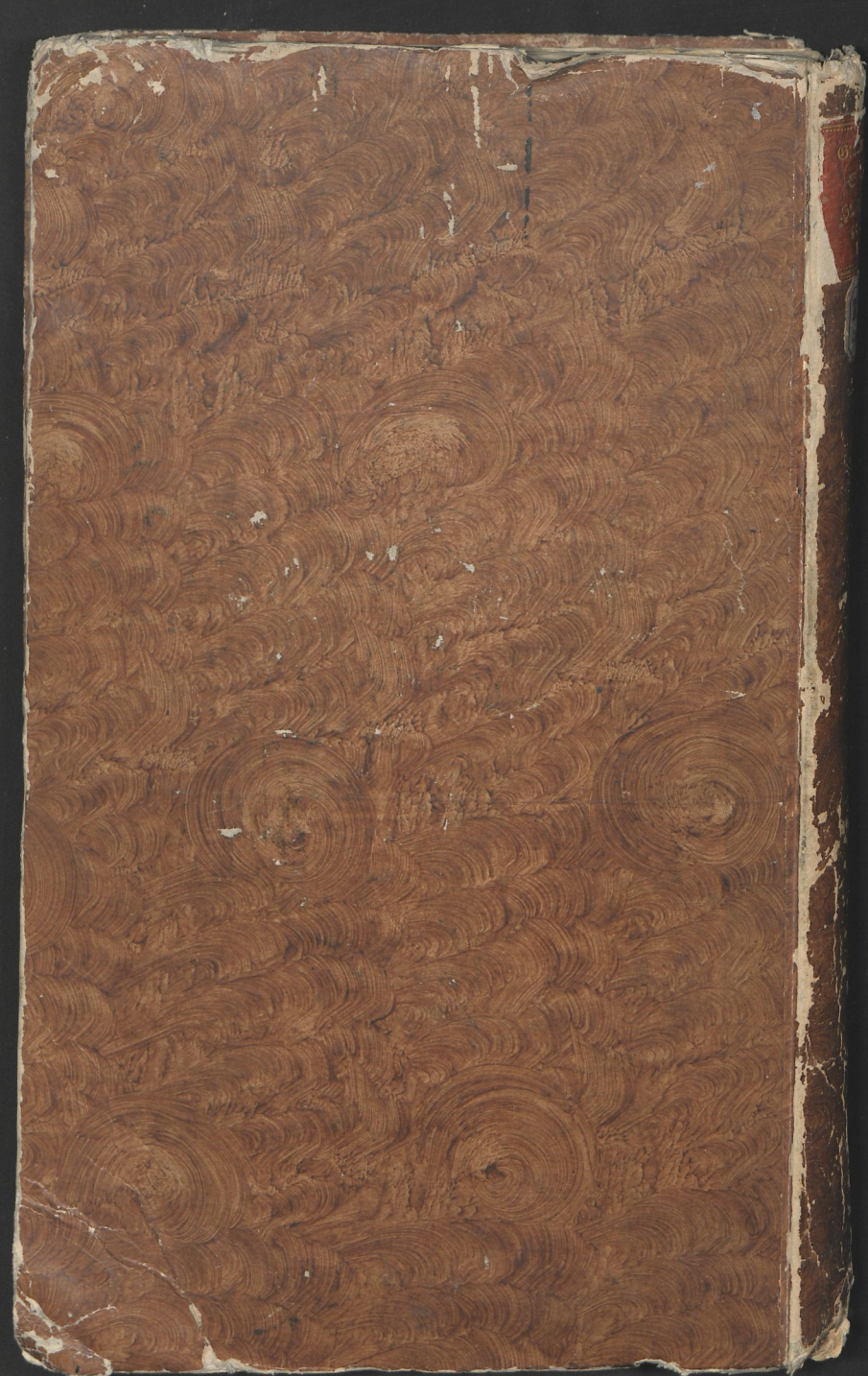
f

TA-70L

an 2 u. an 13 noch nicht aufgenommen

121

Farbkarte #13

5

DE
A Q V A,
ABUNDANTIAE IN VTROVQUE TESTAMENTO
IMAGINE.

DISSERTATIO

QVA
VIRO MAGNIFICO ET MAXIME VENERABILI
D. CAROLO CHRISTIANO
TITTMANNO,

NOVVM SVPREMI SAXONIAE SENATVS ECCLESIASTICI ASSESSO-
RIS ET DIOECESEOS DRESDENSIS SVPERINTENDENTIS

MVNVS

ANNO MDCCLXXXIX. SVSCEPTVM

PIE GRATVLANTVR

IOANNES DANIEL AVGVSTVS HOFMEIER, P. LETZENSIS.

PETER LENZSCH, P. BATINENSIS.

M. SAMVEL MÜLLER, PAST. SVBST. MARZAHNENSIS.

M. IOANNES GEORGIVS GOTTHILF WAGNER, P. BLÖHNSD.

M. GOTTLIEB CONRADI, SCHOL. ZAHN. RECT.

ET AVCTOR

M. AVGVSTVS MAVRITIVS RVNGIVS, ECCL. AP. ZAHN. DIAC.

SPECIMEN I.

DE AQVA SILOHAE LENITER FLVENTE.

ES. VIII, 6. 7.

VITEBERGAE,

EXCVDIT A. C. CHARISIVS.

5.